

**Utvärdering av
Silvermuseets forskningsverksamhet 1999-2016**

Sverker Sörlin

Gunilla Almered Olsson

Bjørnar Olsen

November 2016

Förord

Vi har fått uppdraget att svara för en utvärdering av verksamheten vid Institutet för subarktisk landskapsforskning, INSARC, vid Silvermuseet i Arjeplog. Uppdragsbeskrivningen presenterades i juni 2016 och då ställdes även ett urval publikationer och vetenskaplig rapportering till vårt förfogande. Ett platsbesök i Arjeplog gjordes av utvärderingsgruppen den 26-28 september med flertalet av INSARC-forskarna närvarande. En fältexkursion genomfördes också (se program för besöket i bilaga). Vid platsbesöket tillfördes ytterligare skriftligt material. Vi har även haft tillgång till information om Silvermuseet via dess hemsida, www.silvermuseet.se, och om forskningen via det pågående forskningsprogrammets hemsida, www.recallingthepast.se. En kompletterande telefonintervju gjordes den 14 november med Ingela Bergman, som också getts möjlighet att på INSARCs vägnar faktagranska föreliggande rapport.

Stockholm – Göteborg – Tromsö

22 november 2016

Sverker Sörlin, ordf.

Gunilla Almered Olsson

Bjørnar Olsen

Sammanfattning

Föreliggande rapport är en utvärdering av forskningen vid Stiftelsen Silvermuseet i Arjeplog. Efter en inledande presentation av museets och samlingarnas bakgrund ges en beskrivning av den forskning vid museet som tog sin början under 1990-talet och resulterade i bildandet av Institutet för subarktisk landskapsforskning, INSARC, 2009.

Forskningen vid INSARC är tvärvetenskaplig och har bedrivits inom ramen för en serie på varandra följande forskningsprojekt finansierade av väl renommerade forskningsråd och stiftelser samt även av strukturfondsmedel från EU. Forskningen är till sin omfattning unik för att bedrivas vid ett mindre svenskt museum. Den är originell, experimentell och håller hög internationell kvalitet. Den är mycket framstående även sedd i relation till de svenska universitetens arkeologiska institutioner. Den har publicerats i erkända tidskrifter och citeras väl av andra forskare. INSARC-gruppen arbetar med frågor av stor relevans för förståelsen av den regionala och lokala historien, men frågorna är också av generell vetenskaplig betydelse, inte bara för en större cirkumpolär region utan också för andra delar av världen. INSARC spelar också en viss roll som en lokal och regional kunskapsförmedlande institution och har på uppdrag i mindre skala arbetat med inventeringar och rådgivning. Forskningen har inte utvecklats särskilt mycket i relation till Silvermuseet och bara i ringa utsträckning inverkat på eller utnyttjat dess samlingar och utställningar.

INSARC står för närvarande inför en generationsväxling. Den nuvarande forskargruppen, med en kärna på omkring ett halvdussin forskare varav hälften har sin dagliga verksamhet vid museet, har i ringa utsträckning förnyats över tid. Det är också i stort sett samma forskningslinje som följts tämligen konsekvent under ett par årtionden. Den täta kopplingen mellan de nu verksamma forskarnas kompetens och inriktning på empiriska platser och objekt i närområdet kan inte tas för given. Detta läge reser flera utmaningar för INSARC och även frågor av mer strategisk natur.

Tre möjliga strategiska vägval diskuteras: 1) Ett vidmakthållande av status quo, med betydande lokal autonomi. 2) Ett vidmakthållande av forskning vid museet men med breddad strategisk profil. 3) En förändrad och utvidgad strategisk ambition att successivt utveckla Silvermuseet och INSARC till ett regionalt förankrat kunskapscentrum. Samtliga alternativ, alltså även alternativ 1, förutsätter en vidareutveckling och förstärkning av samarbetet med forskningsmiljöer på andra håll, i första hand universitet i norra Skandinavien. Detta gäller även om autonomi antas vara en positiv egenskap.

Utvärderingsgruppen rekommenderar ett mer aktivt samarbete med Silvermuseet och utställningsverksamheten liksom ett arbete med synteser som för en bred publik kan ta tillvara de rika forskningsresultaten och omgestalta och förnya berättelsen om norra Fennoskandias forntid och historia. Vi förordar också en försiktig och successiv

breddning av forskningsprofilen för att vidmakthålla relevans och angelägenhet och även åstadkomma förnyelse av forskningsfrågorna, alternativ 2.

Utvärderingsgruppen ser också intressanta möjligheter med det mer ambitiösa alternativ 3. Ett växande kunskapscentrum har en stor potential. Det innebär emellertid också mer omfattande institutionella samarbeten med sikte på den lokala och regionala utvecklingen och en roll som kräver en bredare kompetens och en bredare finansiell bas. Utvärderingsgruppen konstaterar slutligen att de tre alternativen kan ses som en serie successiva och sammanhängande ambitionsnivåer i en och samma strategi som är öppen mot framtiden. Den gemensamma utgångspunkten för dem alla är framgången för INSARC och dess forskning.

Utvärderingsuppdraget – inriktning och omfattning

Uppdraget till utvärderingsgruppen beskrivs så:

”Uppdraget innefattar utvärdering av den vetenskapliga kvaliteten i Silvermuseets forskning ur ett nationellt och internationellt perspektiv. I det nationella perspektivet skall utvärderingen beakta kvalitet, volym och originalitet i relation till forskning inom det svenska museiväsendet och vid de svenska universitetens arkeologiska institutioner. Det är önskvärt att utvärderingen även placerar forskningen i en internationell kontext, främst med avseende på forskningsfrågornas aktualitet och insatsernas resultat.

I tillägg till de gängse bibliometriska metoderna för kvalitetsbedömning är det önskvärt att utvärderingen även beaktar forskargruppens sammansättning och arbetsmetoder (ämnesinriktning och kompetens, sampublicering, resultatpridning), samt identifierar Silvermuseets för- och nackdelar som forskningsmiljö.”

Utvärderingen har beslutats av styrelsen för Stiftelsen Silvermuseet och begärts av Sparbanken Nord och Sparbanksstiftelsen vilka också finansierar utvärderingsuppdraget. Silvermuseets chef, Ingela Bergman, utgör utvärderingens kontaktperson tillsammans med Dan Brändström, styrelseledamot i stiftelsen.

Denna utvärdering görs vid en strategisk och på flera sätt kritisk tidpunkt i verksamhetens utveckling. Grundargenerationen har nått en ålder när pensionen inte är avlägsen och en förnygring ter sig nödvändig om forskning av denna omfattning i framtiden skall kunna bedrivas vid Silvermuseet. Vi skall i det följande beskriva och bedöma den rådande forsknings- och förmedlingsverksamheten. Vi skall också peka på några möjliga handlingsalternativ som ter sig värda att beakta i ett förestående strategiarbete.

Korta fakta om de institutionella förhållandena

Silvermuseet i Arjeplog är ett lokalt museum med kulturhistorisk inriktning. Museet drivs i form av en stiftelse med Arjeplogs kommun som stiftelsebildare. Styrelsen består av sju ledamöter av vilka tre utses av kommunfullmäktige i Arjeplog och de övriga fyra väljs av de kommunalt tillsatta ledamöterna. Silvermuseets verksamhet genomförs således med en hög grad av självständighet *vis-á-vis* den kommunala förvaltningen.

Kunskapsuppbyggnad intar en central roll i museiverksamheten och sedan 1999 bedrivs forskning inom ramen för tvärvetenskapliga samarbeten mellan i första hand de arkeologiska och ekologiska disciplinerna. Bakom tillkomsten av forskningen vid Silvermuseet ligger inga övergripande beslut i centrala eller regionala församlingar, heller inga donationer eller andra initiativ som skulle kunna förklara eller möjliggöra

forskning på denna höga internationella nivå under så lång tid. I ett svenskt och även ett internationellt perspektiv kan Silvermuseets forskning förstås som en lycklig samverkan av flera mer eller mindre osannolika omständigheter som visade sig sammanfalla i tid och rum under 1990-talet och genom skicklig ledning och kloka strategiska allianser lokalt, nationellt och internationellt kunnat förbli vital. Vi skall nedan beskriva denna utveckling närmare.

Ett flertal större forskningsprojekt har genomförts med Silvermuseet som initiativtagare och huvudman. Projekten har finansierats genom anslag från Riksbankens jubileumsfond, Vetenskapsrådet och EU:s strukturfonder. Institutet för subarktisk landskapsforskning (INSARC), inrättades våren 2009 vilket stärkte forskningsverksamheten ytterligare. Institutet kan sägas utgöra Silvermuseets forskningsavdelning. INSARC är underordnat museets administration, men med separat budget. Uppbyggnaden av INSARC har genomförts med stöd av bland andra Sparbanken Nord och Sparbanksstiftelsen i Norrbotten.

Silvermuseet - historisk bakgrund

Silvermuseet i Arjeplog har sin grund i samlingar av samiskt silver och andra kulturhistoriskt intressanta föremål som insamlats sedan 1920-talet. Initiativet togs av provinsialläkaren och sedermera författaren och museimannen Einar Wallquist, född 1896, på orten vanligen kallad bara "doktorn". Den samiska befolkningen visade överlag positivt intresse för hans insamlingsverksamhet och överlät ett stort antal föremål i Wallquists vård. Wallquist samlade även dokument och skrifter av lokalhistoriskt intresse och svarade för vissa uppteckningar. Även detta kulturhistoriska arkiv ingår i museisamlingarna.

Wallquist visade mer intresse för samlandet än för organiseringen av samlingen och han ägnade sig heller inte så mycket åt analys. Han åtnjöt respekt för sin sakkunskap och erfarenhet men publicerade inte själv i kulturhistoriskt vetenskapliga sammanhang och var inte aktiv i den vetenskapliga debatten. Hans omfattande och mycket populära författarskap ägnades huvudsakligen åt berättelser om sjukvård i glesbygden, många självupplevda, och åt personporträtt. Han skrev också historiska översikter om Arjeplogsområdet, bland dem *Arjeplogs kyrkor* (1970) och *Arjeplog fordomtida* (1983). Wallquists mer vetenskapliga intresse var närmast medicinskt och riktades mot akut intermitterant porfyri, den s.k. släktsjukan. Sjukdomen, som orsakas av en förändring i ett arvsanlag, finns beskriven i internationell medicinsk litteratur sedan slutet av 1800-talet, men för svenska förhållanden var Wallquist tidigt ute.

Wallquist hade också en folkbildande ambition och förstod värdet av att föra ut kunskap både lokalt och i ett nationellt sammanhang. Längre förvarades samlingen i Wallquists bostad och kunde visas för allmänheten bara i liten skala. Efter sin pensionering donerade Einar Wallquist 1965 sin unika samling till Arjeplogs

kommun. Samma år öppnades Silvermuseet som det kallades – efter Silvergruvan i Nasafjäll – i en byggnad från 1854 ursprungligen uppförd för att fungera som nomadskola. Här var Wallquist själv verksam som museiman fram till sin död, närmare 90 år gammal, år 1985. Silvermuseet består av tre plan och har genomgått ett flertal om- och nybyggnationer, på senare år bland annat för att hysa den växande forskningsverksamheten med laboratorier, förvaringsutrymmen, kontor och seminarierum.

Den arkeologiska forskningen, Silvermuseet och INSARC

Arkeologisk forskning i det nordsvenska inlandet fick en kraftig skjuts framåt med etableringen av Umeå universitet och tillkomsten av en arkeologisk professur där 1975. En stor del av forskningsintresset riktades mot nordsvensk forntid och flera doktorander och yngre forskare samlades kring dessa ämnen. Grävningssprojekt genomfördes i både södra och norra Norrland och nya tolkningar framfördes kontinuerligt kring norra Fennoskandias fornhistoria och äldre historisk tid. Tidigt växte det fram ett samarbete mellan arkeologer och naturvetenskapliga forskare inom ekologi, paleobotanik och inom skogliga vetenskaper. Detta förstärktes genom etableringen i Umeå av den skogsvetenskapliga fakulteten vid Sveriges Lantbruksuniversitet från slutet av 1970-talet. Dessa samarbeten stimulerades av Luleälvdalsprojektet, ett större tvärvetenskapligt forskningsprogram finansierat av Riksbankens Jubileumsfond som pågick under 1980-talet och med just arkeologer, vegetationsekologer och paleoekologer i viktiga roller.

Några av forskarna kom under de följande åren att orientera sig mot Arjeplogsområdet i de övre delarna av Skellefte älvdal. Tidsperspektivet omfattade hela holocen men flera av undersökningarna låg huvudsakligen på de senaste 1500 åren och vilade delvis på skogs- och miljöhistoriska metoder (träddatering, kulturhistoriska lämningar) och arkeologiska studier av stalotomter, renmjölkningvallar och gravar som kunde knytas både till den samiska fornhistorien och till den senare kolonisationshistorien. En inspiratör var professor Olle Zackrisson vid SLU:s skogsfakultet i Umeå, och med rötter i Sorsele, som sedan lång tid intresserat sig för arkeologiska och historiska perspektiv på kultur och resursutnyttjande i denna region. Genom sitt engagemang i Luleälvdalsprojektet, sina personliga nätverk bland forskare och lokalbefolkning och med sin starka tro på tvärvetenskapliga fältundersökningar som metod fungerade han som en samlande gestalt.

Under första halvan av 1990-talet uppstod vissa centrifugala tendenser i den arkeologiska forskningsmiljön i Umeå. Några forskare hade redan koppling till Arjeplog genom sitt källmaterial (och även genom personlig bakgrund) eller upplevde att forskningsmiljön i Umeå inte gav dem fulla möjligheter, finansiellt, intellektuellt eller på andra sätt, att utveckla sina forskningsidéer. Dit hörde nuvarande föreståndaren för INSARC Ingela Bergman, som redan arbetade vid Silvermuseet i

slutet av sitt doktorsarbete, och forskaren Lars Liedgren. Dessa hade i sin tur kontakter med kolleger och andra forskare, bland dem Olle Zackrisson, och planer tog form på att bedriva undersökningar med Silvermuseet som bas och den omkringliggande regionen som undersökningsområde.

Kompetensen hos de ingående forskarna var hög och förmågan att ställa viktiga vetenskapliga frågor till området kring Arjeplog var utomordentlig. Genom att låta frågeställningarna forma uppbyggnaden av tvärvetenskapliga konstellationer av forskare lyckades forskargruppen efterhand utmejsla konkurrenskraftiga forskningsprojekt som fick gehör hos resursstarka finansiärer som Riksbankens Jubileumsfond, Vetenskapsrådet och Europeiska Unionen och på detta sätt, och med målmedvetet ledarskap från Ingela Bergman som varit museets chef sedan 1987, kunde en forskningsmiljö byggas upp som nu har verkat i omkring två årtionden. Bergman har lett följande projekt:

- Människan, elden och landskapet (1999-2003), finansierat av Riksbankens jubileumsfond
- Människa och miljö i skog och fjäll (2001-2003), finansierat med stöd från EU:s strukturfonder
- Fjällens kulturlandskap (2005-2009), finansierat av Riksbankens Jubileumsfond
- Handel, handelsvägar och samiska samhällen (2010-2012), finansierat av Vetenskapsrådet
- Recalling the Past (2012-2017), finansierat av Riksbankens jubileumsfond

Kompletterande finansiering av infrastruktur som laboratorier och utrustning har kommit från exempelvis Göran Gustafsson Stiftelse. Totalt har externa medel i storleksordningen 70 MSEK inlutit till Silvermuseets forskning, lokaler och utrustning, men i praktiken har än större resurser tagits i anspråk via museets infrastruktur och samarbetande forskare.

Miljön har över tid haft en likartad struktur. En liten kärna av forskare, först Bergman och Liedgren, på senare tid även Greger Hörnberg, har varit bosatta i Arjeplog. Andra forskare, som skogshistorikern Lars Östlund, språkmannen Lars-Erik Edlund och arkeologen Per Ramqvist, har haft sin huvudsakliga förankring i Umeå (SLU och Umeå universitet). Ytterligare några av forskarna har haft sitt hemvist vid Luleå tekniska universitet, andra svenska lärosäten eller utomlands. Även för dem gäller emellertid att de vistats i Arjeplog med omnejd för fältarbeten eller gästforskarperioder. Det externa nätverket har haft ytterligare medlemmar och medan flera av de seniora forskarna har återkommit under årens lopp har doktorander och yngre forskare vanligen varit knutna till något enstaka projekt. De seniora forskarna i nätverket har överlag legat på en mycket hög vetenskaplig nivå och i flera fall nått betydande internationellt erkännande. På de allra senaste åren har

en yngre forskare med annan vetenskaplig bakgrund, Malin Brännström, doktorand i rättsvetenskap vid Umeå universitet, varit verksam i miljön. Även Brännström är av familjescäl knuten till Arjeplog.

Verksamheten har vuxit fram på ett sätt som kan beskrivas som organiskt. Formandet av institutet, INSARC, 2009 kan ses som en pragmatisk anpassning till krav från finansiärerna och till strävan att behålla forskningens autonomi och primära förankring i Arjeplog (snarare än att projekten skulle placeras vid något av de nordliga universiteten med verksamhet förlagd till Arjeplog). I viss mån kan det också ses som ett mognadstecken: forskningsmiljön var nu så etablerad att den kunde presenteras under ett eget namn.

Men det har också funnits en strategisk tanke. Idén om att grunda en forskningsavdelning vid museet fanns med redan under det första RJ-finansierade projektet vid 2000-talets början. Det handlade inte bara om att skapa en plattform för forskningen. Det fanns också en växande känsla bland forskarna att deras kompetens inte blev riktigt erkänd. Man hade stor kompetens i frågor om exempelvis samiskt kulturarv och hade utfört inventeringar och undersökningar men kom ändå till korta när det gällde fördelningen av arkeologiska och kulturhistoriska uppdrag. Andra institutioner i regionen hade ett tolkningsföreträde som man inte fullt ut uppfattade som motiverat med hänsyn till kunskapsläget. Det födde tankar om att det också var viktigt att försöka ta en tydligare regional position. Till detta kom en sympati för den lokalt folkbildande roll som Wallquist representerat och som man ville knyta an till. Från tanke till handling dröjde det ändå några år och 2009 fattades så det formella beslutet att inrätta INSARC, vars tillkomst alltså kan ses i detta bredare strategiska perspektiv.

Forskningens sammanhang, innehåll och utveckling

Forskning vid svenska museer är med få undantag blygsam och förekommer främst vid Naturhistoriska Riksmuseet (där den i gengäld är betydande) och, i väsentligt mindre grad, vid Nordiska Museet, Historiska Museet, Världskulturmuseet och några andra större centrala och regionala museer. Mindre regionala och lokala museer, av den typ Silvermuseet utgör, saknar normalt egen forskning, utöver tillfälliga, mindre projekt. I den mån forskning förekommer ligger den oftast nära de egna samlingarna. Forskningsmiljön vid Silvermuseet är mot denna bakgrund mycket ovanlig.

För sammanhangets skull lämnar vi här en kort redovisning av innehållet i forskningen och hur denna tematiskt, och delvis kronologiskt, har utvecklats inom ramen för de projekt som listades ovan.

Den forskningstematik som forskargruppen vid Silvermuseet valde att arbeta med kan delvis sägas vara inspirerad av de stora svenska tvärvetenskapliga landskapshistoriska forskningsprojekten under perioden från 1970- till 1990-talet. Dessa undersökte vanligtvis en regions naturutnyttjande och samhällsförändringar.

Så var fallet i exempelvis Luleälvdalsprojektet, Barknåreprojektet och Ystadsprojektet. De omfattade ett stort antal deltagande personer, kompetenser och institutioner och de hade betydande och uthållig finansiering. Forskningen var av programkaraktär och kännetecknades av ett antal övergripande syften och frågeställningar. Relaterade till dessa fanns ett antal specifika delprojekt med varierande anknytning till de övergripande frågeställningarna.

I kontrast mot detta arbetssätt framträder hos forskargruppen i Arjeplog vissa skillnader. Antalet forskare är lägre och spännvidden i kompetenser, om än bred för en så liten forskargrupp, ändå mer begränsad. Man har också arbetat med mer avgränsade frågeställningar och dessa har fått styra vilka kompetenser som tagits in i forskargruppen. Utvecklingen av forskningen har skett successivt och med en hastighet som varit nära anpassad till förutsättningarna och begränsningarna i den institutionella miljön.

Det första projektet, *Människan, elden och landskapet* (1999-2003), tar sig an den tidigaste postglaciala tiden i Norrland, där frågan om den tidigaste bosättningen, med tillhörande frågor om varifrån människorna kom och varför, stod centralt. Ett annat viktigt spørsmål var mänsklig påverkan av landskapet, särskilt betydelsen av eld för koloniseringsprocessen och landskapomvandlingen.

Aanalysen av dessa ekologiska problemställningar fördjupas i projektet *Människa och miljö i skog och fjäll* (2001-2003), som fokuserar på interaktionen mellan klimat, vegetation och människa i ett långt tidsperspektiv. Projektets målsättning var att utreda människans delaktighet i utvecklingen av specifika vegetationstyper och vilka långsiktiga effekter detta hade på ekosystemens struktur och funktion. Också här stod elden centralt eftersom människan aktivt använt bränder som manipulativt instrument för att förändra vegetationen.

Fjällens kulturlandskap – interna och externa faktorer i samisk landskapsanvändning AD 0-1600 (2005-2009) markerar en tematisk förskjutning genom att ta utgångspunkt i de sociala och ekonomiska förändringar som de samiska samhällena genomgick under tiden från omkring Kristi födelse och fram till 1600-talets aktiva renskötsel. Viktiga frågor i forskningen här är vilka externa och interna faktorer som inverkar på övergången från fångstekonomi till tamrenskötsel och hur detta i sin tur påverkade det alpina kulturlandskapet. De s.k. stalotomterna stod centralt i diskussionen och tolkningen blev att de representerade åretutruntboplatser i en renskötsel anpassad till fjällmiljön och med stor inverkan på vegetationen.

Det tilltagande fokus mot mer sociala problemställningar kommer fram i projektet *Handel, handelsvägar och samiska samhällen: Socio-ekonomiska nätverk i norra Sverige 1000-1500 e. Kr.* Här fokuserar man på samernas roll i öst-västhandeln med det konkreta syftet att klarlägga hur och var det direkta handelsutbytet ägt rum. Vilka var handelsvägarna och var låg handelsplatserna? Vilka byggde och underhöll

ledsystemen? På vilket sätt påverkades de samiska samhällena av sina kontakter med andra samhällen?

Denne utveckling mot ett mer ”socialt” program kan uppfattas tydligt i det senaste och ännu pågående forskningsprojektet *Recalling the past: Cultural heritage, landscapes and identity processes innorthern Fennoscandia*, där frågor om kulturarv och identitetsprocesser står i centrum. Målsättningen är att klarlägga och belysa landskapsutnyttjande och samhällsförändring i norra Norrlands kustområden under en tidsperiod då kulturlandskapet formades omväxlande av jägare, fiskare, renskötare och bönder, vars etniska och kulturella identiteter inte direkt kan översättas i dagens etniska kartbild. Genom ett tvärvetenskapligt samarbete över de arkeologiska, historiska och ekologiska ämnesfälten studeras sociala och ekonomiska strukturer och interregionala relationer från 600- till 1900-tal, och dessa knyts till sentida identitetsprocesser i norra Fennoskandia.

Som denna korta genomgång av projekten visar är det en klar utveckling både kronologiskt och tematiskt. Kronologiskt sker det en förskjutning från äldsta tid mot nyare tid, och tematiskt ser vi ett ökat fokus på sociala, ekonomiska samt efterhand också politiska och identitetsmässiga aspekter. Samtidigt ligger några grundpelare i forskningen fast: a) de långa tidsperspektiven, och b) en förankring av forskningen i tvärvetenskapligt samarbete där de ekologiska kunskapsområdena spelar en central roll. Detta samarbete fanns från ett tidigt stadium och stärktes genom inrättandet av INSARC (2009), men också inom de skogsekologiska och vegetationshistoriska områdena kan man se ett ökat intresse för en bredare social och kulturell dimension. Ett uttryck för det är den växande uppmärksamheten på etnobiologi och traditionell kunskap.

År 2008 sökte forskargruppen vid Silvermuseet också stöd från EU:s strukturfonder. Ansökan hade klara strategiska och forskningspolitiska målsättningar som gällde institutets, INSARCs, inrättande och inte minst de spridningseffekter detta skulle kunna ge för lokalsamhället och i regionen. Detta stärker intrycket av att institutsbildningen inte uteslutande kan ses som ett sätt att stärka forskningens autonomi och varaktighet utan också bör ses i ljuset av den strategiska tanken om att skapa en miljö med en större lokal och regional betydelse. Vid denna tidpunkt hade det också börjat uppstå miljöer i det norrländska inlandet där kunskapsutveckling och regional utveckling på ett ganska oväntat sätt visat sig möjlig, exempelvis i Jukkasjärviområdet med ESRANGE-basen och den turistiska utvecklingen kring Ishotellet. Forskningens sammanhang med andra samhällsfrågor blev med andra ord tydligare.

Forskningens resultat och betydelse

Forskningsresultaten har blivit överraskande och imponerande – i form av nya kunskaper, ändring av vedertagna vetenskapliga uppfattningar om kolonisationshistoria, naturutnyttjande och delvis om social organisation där

samarbete i stället för permanent konkurrens mellan olika grupper framträder som ett väsentligt drag i norrländsk forntid. Samma omdöme gäller i hög grad den betydande vetenskapliga produktionen och publiceringen. Det är fråga om en omfattande internationell vetenskaplig publicering i välrenommerade tidskrifter – arkeologiska, ekologiska, kulturhistoriska, miljöhistoriska och andra. Över en tjuugoårsperiod har forskningsmiljön producerat i genomsnitt ca 2-3 internationellt publicerade artiklar per år. En enkel bibliometrisk översikt visar att forskningen når ut, används och citeras i forskarsamhället i en utsträckning som måste betraktas som mycket tillfredsställande. Man har också publicerat i lokala och nationella fora på svenska. Här finns en potential som skulle kunna tas tillvara mer, vilket kan ske under åren framöver. Det ter sig intressant och angeläget att överväga breda, syntetiska omtolkningar i bokform eller, i än mer populär och lättillgänglig form, för webbpublicering.

Forskningens resultat har bidragit till att ge nya dimensioner i den intensiva samhällsdebatten om gruppers rättigheter där argument om långa historiska tidsrymder används. Internationell vetenskaplig publicering är ett kvalitetsmått och de erhållna forskningsresultaten och det sätt de presenteras och sammanfattas på är av hög kvalitet. Samarbetet över ämnesgränser, mellan arkeologi, vegetationshistoria och skogsekologi har lett till nya kunskaper som knappast varit möjliga att nå utan denna tvärvetenskapliga form för arbetet. Experimentell arkeologi har varit ett framträdande drag och originella studier har utförts av energiåtgång vid vintereldning, bostäders värmeekonomi och andra förhållanden av grundläggande betydelse. En del av dessa undersökningar har obestriddligen underlättats av den permanenta lokala närvaron i Arjeplog.

Forskningsprocessen har också varit viktig och utformats klokt och uthålligt. Att arbeta och diskutera tillsammans i en mindre grupp och med närhet till forskningsmaterialet är kända framgångsfaktorer, men trots detta sällan tillämpade i praktiken så konsekvent och uthålligt som vid Silvermuseet.

Andra kännetecken för forskningen är värda att lyfta fram. En är den konsekventa linjen i de genomförda forskningsprojekten. Forskningsinsatsen imponerar inte minst genom det uthålliga hypotesdrivandet genom den långa undersökningsserien. Arbetet har en stark lokal och regional förankring men spänner samtidigt över flera ekosystem inom det arktiska landskapet: fjäll, skog, sjö och på senare tid hav och havskust. Detta har gett möjlighet till breda och syntetiska analyser som på flera sätt förskjutit kunskapsläget, ibland avsevärt. INSARCs arbete och forskningsresultat har inte minst haft stor betydelse för forskningsläget inom skandinavisk naturresursforskning. Den har gett ny kunskap om sociala ekosystemanpassningar i arktiska och subarktiska miljöer och har gett fortlöpande bidrag till debatten om olika gruppers naturresursanvändning och rättigheter.

Samtidigt har denna forskning och dess resultat en mycket stor betydelse och relevans för andra delar av världen, även sådana med helt annorlunda naturförutsättningar. I kulturer och ekosystem där naturutnyttjande,

tidsdimensioner och konflikter om resurser och rättigheter förekommer är insikter och resultat från INSARCs verksamhet värdefulla och ger inspiration och möjlighet till jämförelser och nya studier. Som ett exempel kan nämnas att den mest citerade artikeln använts i vegetationshistoriska studier i USA, Spanien, Tibet, Chile, Frankrike, Peru, Ryssland/Sibirien, Danmark, Finland, Norge och Sverige liksom i mer generella och övergripande studier.

Vetenskaplig kvalitet – nationella och internationella perspektiv

Om man bortser från några större centrala museer, oftast i större städer, måste omfattningen och kvaliteten på INSARCs forskningsinsats beskrivas som unik, och den blir inte mindre imponerande om man tillägger att detta är en liten institution på stort geografiskt avstånd från större befolkningscentra och andra institutioner för utbildning och forskning. Den hävdar sig också mycket väl i jämförelse med de arkeologiska universitetsinstitutionerna, vilket gör dess prestation än mer anmärkningsvärd sett till hela det svenska arkeologiska forskningslandskapet. Denna framgång kan avläsas på flera områden: INSARC har varit synnerligen framgångsrikt i anskaffningen av externa forskningsmedel; inte bara har man mottagit ett stort antal anslag, man har heller aldrig enligt uppgift mottagit ett avslag, vilket måste betraktas som mycket anmärkningsvärt. Inte minst den stora tilldelningen till projektet *Recalling the Past* från Riksbankens Jubileumsfond väckte berättigad uppmärksamhet (och möjligen en gnutta avundsjuka) i den svenska arkeologiska forskningsmiljön.

Dessa framgångar förklaras av goda prestationer på flera andra plan. Dit hör väl genomförda tidigare projekt med god publicering, intressanta problemställningar och realistiska planer för genomförandet samt Ingela Bergmans väldokumenterade egenskaper som projektledare. INSARCs omfattande och medvetna förhållande till publicering och annan förmedling av forskningsresultat bör särskilt framhållas. Det handlar inte bara om publicering i välrenommerade internationella tidskrifter, som förvisso har haft högst prioritet, utan också om nationell och regional/lokal kunskapsspridning. Härtill kan läggas INSARCs och Silvermuseets viktiga plats i lokalsamhällets kultur och involveringen av lokala informanter och ungdomar i olika fältprojekt (det som brukar kallas "community archaeology").

Det hindrar inte att det finns en potential för vidareutveckling av kunskapsförmedlingen. Det gäller bland annat förhållandet till Silvermuseet, där INSARC ingår. Förhållandet mellan INSARC och museiverksamheten är nära i den meningen att INSARC och Silvermuseet är en liten miljö där alla träffas i samma byggnadskomplex på en mer eller mindre daglig basis. Verksamheterna är emellertid i hög grad åtskilda. Samlingarna och den publika verksamheten knutna till dessa använder i ganska ringa utsträckning resultat och perspektiv från den arkeologiska forskningen och den senare vägleds av vetenskapliga frågeställningar, inte av utställningarnas behov eller av sådant som skulle kunna vara intressant för att utveckla museet som publik institution. Inga utställningar, i alla fall inga av någon

betydande omfattning, har baserats på INSARC-forskningen. Denna observation kan knytas till påpekandet ovan om den potential som ligger i bredare syntetiska omtolkningar av natur- och kulturhistoriska sammanhang.

Framgångsfaktorer och utmaningar

De forskningsresultat INSARC har nått är som nämnts imponerande. Framgången kan troligtvis knytas till flera faktorer. För det första är man en liten och väl sammansvetsad forskningsmiljö med god personkemi och där kompletterande flerdisciplinär kunskap kommit samman på ett närmast optimalt sätt i förhållande till forskningens inriktning och metoder. Detta har en lång rad fördelar. Man kan raskt och effektivt företa prioriteringar genom att man slipper åtskilligt av den hierarki och byråkrati som präglar andra och större forskningsmiljöer (exempelvis vid universiteten, men kanske också större museer och kulturminnesvårdande myndigheter). Man tycks inte heller ha upplevt några svårare konflikter eller intern rivalitet som av och till brukar hämma forskningen i många institutioner. Det råder alltså en betydande grad av enighet om vad som är de mest intressanta forskningsfrågorna och hur dessa bäst kan lösas. Detta skapar en synnerligen produktiv plattform för forskningen som blir utpräglat ”lösningsorienterad”, dvs. man koncentrerar forskningen på att finna svar på tydligt definierade frågor utan att i alltför stor utsträckning behöva ägna sig åt att debattera grundläggande premisser av epistemologisk eller ontologisk art. Detta i sin tur bekräftar ytterligare känslan av att forskningsgruppen håller samman och arbetar för en gemensam sak.

Det som gör forskningsmiljön i INSARC framgångsrik och produktiv reser samtidigt ett antal utmaningar. Storleken, stabiliteten och den interna lojaliteten gör att kritiska och alternativa synpunkter kan bli mindre vanligt förekommande än i större miljöer och att bekräftande argument tenderar att få större vikt än de ifrågasättande. Till en viss del kan denna risk antas bli neutraliserad i och med den betydande publiceringen i peer-reviewade tidskrifter, där expertbedömningar normalt skall uppmärksamma eventuella svagheter och korrigera ensidighet i perspektiven.

En annan och möjligen allvarligare omständighet är hur den starka sammanhållningen påverkar rekrytering och förnyelse. Det kan vara svårt för yngre forskare utifrån att komma in i en miljö av detta slag. Här kunde kanske mer ha gjorts inte minst med tanke på den mer långsiktiga kompetensförsörjningen. Detta accentueras av en relativt jämn åldersfördelning där flera av de nuvarande forskarna kommer att gå i pension om några år. Att utforma de åtgärder som kan förbereda och underlätta den övergången och säkra på samma gång uthållighet och förnyelse utgör utan tvekan INSARCs största utmaning.

Strategiskt läge och framtidsutsikter

INSARC vid Silvermuseet befinner sig i ett strategiskt viktigt läge. Man har etablerat sig väl som en framgångsrik, nischad forskningsmiljö. Man har utvecklat ett strängt taget unikt koncept för forskning i ett ovanligt institutionellt sammanhang – ett litet stiftelsedrivet museum i en extrem glesbygd utan närvaro av någon institution för högre utbildning. Man har funnit en form för finansiering av högkvalitativ hypotesdriven forskning baserad på forskare med stark lokal anknytning. Man har också visat prov på en förmåga till strategiskt tänkande om sin egen roll även utanför själva forskningen och sökt finna vägar att stärka sin betydelse lokalt och regionalt, även om framgångarna i denna sista dimension hittills inte varit lika tydliga.

Man kan säga att just de egenskaper som gjort verksamheten unikt framgångsrik också gör den unikt sårbar. Till skillnad från institutioner med studenter och reguljär finansiering på lång sikt är INSARC helt beroende av externa projektanslag, uppdrag eller donationer för att kunna bestå och utvecklas. En första fråga måste förstås bli hur angeläget detta är? En möjlig tolkning av INSARC är onekligen att se forskningen om «människans ekologi och arkeologi i övre Skellefte älvdal» som en några decennier lång historisk parentes som möjliggjorde kombinationen av lokal förankring och lokalt bedriven vetenskap under ett specifikt historiskt skede. Om den lokala förankringen upphör, dvs. om forskare på hög vetenskaplig nivå med hemvist i Arjeplog inte står till buds – behöver då konceptet hållas vid liv?

Frågan kan tyckas tillspetsad, men det kan vara nyttigt att ställa den just så tydligt. Vårt svar på den är: ja! Framgångarna bör tas tillvara och det är angeläget att försöka utveckla forskningsverksamheten vid Silvermuseet. Nästa fråga blir då: hur kan det ske?

Vår bedömning är att vetenskaplig verksamhet kommer att förbli beroende av personal som finns på plats. Frågan är emellertid om dessa personer med nödvändighet måste bedriva just den sorts arkeologiska forskning som präglat de senaste tjugo åren? Silvermuseet har trots allt funnits i Arjeplog mer än dubbelt så länge. Vi skulle därför vilja vidga den strategiska frågan från en diskussion om framtida arkeologi och historisk ekologi i Arjeplog till en fråga om förutsättningarna för kvalificerad kunskapsutveckling och förmedling med Silvermuseet som bas. Där ingår förstås den arkeologiska och kultur- och miljöhistoriska kunskapen som en viktig del. Men att ta ställning enbart till denna går i praktiken inte att göra utan att reflektera över miljöns speciella förutsättningar som helhet. Strategiska handlingsalternativ och framkomstvägar i denna miljö går inte att renodla på det sätt som kan ske i större och mer komplexa miljöer.

Strategiska vägval – tre stiliserade alternativ

För diskussionens skull vill vi renodla tre möjliga strategiska vägval som i stiliserad form beskrivas så: 1) Ett vidmakthållande av status quo, med betydande lokal autonomi. 2) Ett vidmakthållande av forskning vid museet men med breddad

strategisk profil. 3) En förändrad och utvidgad strategi. Olika kombinationer av dessa handlingsvägar kommer också att diskuteras.

- 1) *Vidmakthållande och utveckling av status quo.* Detta är ytligt besett det enklaste alternativet. Det har alla de fördelar som ligger i de framgångar som nåtts under de gångna tjugo åren. Det bygger vidare på etablerad kompetens. Det förvaltar den starka lokala autonomi och har förutsättningar att upprätthålla den positiva status som forskningen fått. Konceptet kan också utvecklas med mer tonvikt på synteser – ett arbete där den nuvarande forskargenerationen säkert kan bidra i ytterligare något årtionde – och utställningar. Men det är ett alternativ som icke desto mindre ställer stora krav. Det förutsätter en aktiv rekrytering av yngre forskare med liknande profil som de nuvarande och åtminstone några av dem måste vara någorlunda fast anknutna till Arjeplog, även om pendling kan vara en lösning. Dessa forskare bör också vara intresserade av att uthålligt beforska regionen och de seniora forskarna måste kunna generera resurser till forskningen.

En utveckling av detta koncept skulle kunna ske genom tätare samarbete med ett eller flera universitet, exempelvis i Umeå, Stockholm, Trondheim, Bodö eller Tromsö. Kraven på lokal förankring kan kanske tonas ned något om forskningsledare vid INSARC har ordinarie tjänster vid universitet. Även yngre forskare som doktorander och postdoktorer kan ha projekt förlagda vid INSARC; så fungerar det delvis redan nu. Affiliering till ett eller flera universitet, de nämnda men även andra inom eller utanför Skandinavien, kan ge möjligheter till undervisning, handledning, akademisk meritering, studentrekrytering och till forskarmobilitet både till Arjeplog och från Arjeplog till andra institutioner. Det kan vara intressant att se närmare på modellen med de norska museerna där det bedrivs mer lokal forskning. Likaså är den norska ordningen med Professor II-tjänster något som kan vägas in i en modell av detta slag. Man kan också utveckla gästforskarprogram, forskarskolor med mera. –

I en viss utformning av detta alternativ skulle fältlokaler kring Arjeplog snarast ta formen av ett slags infrastruktur i landskapet, en arkeologisk motsvarighet till forskningsstationerna för naturvetenskap i Abisko och för glaciologi och klimat i Tarfala. Det är en beprövad modell som på senare år fått en fastare bas som nationell vetenskaplig infrastruktur inom ramen för VR-programmet SITES. De stora inslagen av ekologisk forskning skulle möjligen kunna användas för att motivera att INSARC togs upp i kretsen av stationer (f.n. nio, <http://www.fieldsites.se/sv-SE>). Genom sin kombination med arkeologi skulle den kunna bli unik. Beroende på hur långt detta stationskoncept utvecklas kommer det emellertid att resa frågor om hur stark den lokala förankringen och autonomi kan förbli. Den vetenskapliga dagordningen kommer att åtminstone delvis sättas vid det eller de universitet som ingår i samarbeten med INSARC. En annan svaghet med alternativet är att det är sårbart för vad man kunde kalla

forskningströtthet. Om intresset hos forskare skulle avta för att forska i regionen skulle infrastrukturens användbarhet minska.

2) En breddad vetenskaplig profil. Om huvudfrågan ändras något, från den nuvarande forskningen, som redan är bred med arkeologi, vegetationsekologi, kultur- och miljöhistoria, till en fortsatt breddning mot forskning vid museet i mer generell mening öppnar sig nya möjligheter. Med förankring i arbete som redan gjorts vid INSARC och på Silvermuseet skulle det vara möjligt att aktualisera större inslag av exempelvis samiska rätts- och identitetsfrågor, historia och politik. Ett argument som talar för det skulle vara att sådana frågor blivit alltmer centrala både i lokal och regional debatt och på den nationella och internationella politiska scenen.

Detta skulle vara en ”mjuk” förändring i förhållande till INSARC så som det fungerat hittills. Förändringen kan säkert ske gradvis och utformas successivt. En del av inslagen från alternativ 1 kan fortfarande vara giltiga, exempelvis vad gäller universitetssamverkan och potentialen för synteser och utställningar. Kompetens som är giltig finns också redan. Nära rättighetsfrågorna ligger exempelvis forskningen om traditionell kunskap och etnobiologi som också har en stor potential här. Men för detta alternativ 2 skulle miljön ändå behöva successivt förnyas med inslag av kompetens från andra humanistiska och samhällsvetenskapliga områden, såsom historia, juridik, estetiska discipliner.

Det offentliga och lokala intresset skulle kunna öka, men möjligen också riskerna för spänningar när känsliga frågor uppmärksammas. Man kan kanske också spekulera i vad som sker med det stora lokala stödet om museet orienterar sig i mer kritisk riktning, exempelvis genom att behandla samiska identitets- och rättighetsfrågor? Ett frågetecken kan också resas inför hur betydelsefull verksamheten skulle kunna bli. Det finns trots allt stora miljöer, exempelvis vid de nordliga universiteten, som uppmärksammar flera av dessa frågor. Till skillnad från i fallet med arkeologin finns inte lika tydliga infrastrukturella tillgångar i miljön eller samlingarna som skulle kunna locka forskare utifrån. Å andra sidan kan landskapet och dess spår ge grund för en förnyad och originell forskning om rättigheter som kan komplettera juridikens och den som kan komma från annan samhällsvetenskap.

3) En radikalt förändrad strategi med inriktning mot ett nordligt kunskapscentrum. Element från både alternativ 1 och 2 skulle också kunna kombineras till en bredare institutionell form. Denna skulle innehålla växande inslag av regionalt och internationellt samarbete och större inslag av utbyte kring en bevarad lokal kärna och med en mer pluralistisk finansiering och ett delvis förändrat uppdrag.

En strategi av detta slag förutsätter en mer aktiv omvärldsanalys och kanske framförallt en mobilisering av fler partners för samarbete och finansiering. En viktig egenskap skulle vara forskningens tillämpningar inom landskapsförvaltning, skogsbruk, kulturmiljövård och besöksnäring. Samer och annan lokalbefolkning är viktiga partners och brukare. Myndigheter som länsstyrelser har stor betydelse, men den regionala utvecklingen och förändringen av den regionala strukturen kan påverka på sikt. I regionen finns förutom de nämnda stationerna i Tarfala och Abisko även Åjtte i Jokkmokk som har en funktion som kunskapscentrum. Det nyligen öppnade naturumet Laponia vid Stora Sjöfallet – i praktiken en informationsanläggning för besökare – har också vissa funktioner som knyter an till INSARCs kompetensprofil. Möjligheter till samarbete finns med andra ord, men nya och växande ambitioner kan också ifrågasättas som överlappande eller konkurrerande. Å andra sidan skulle en utvidgning av Silvermuseets profil till ett kunskapscentrum ha en potential för vetenskapligt och publikt intresse genom sin tvärvetenskapliga bredd (arkeologi, landskapshistoria, etnobotanik, rättighetsfrågor, traditionell kunskap – samisk och hos andra grupper) och genom sin förankring i ett populärt museum med ett redan starkt varumärke och många besökare, ca 70 000 per år.

Argument för en vidgning saknas inte. Både forskningen och museet har internationell relevans genom fokus på naturresursutnyttjande, ekosystemanpassningar och rättighetsfrågor och debatten om traditionell kunskap vs vetenskaplig kunskap – eller olika kombinationer av dessa. Silvermuseet skulle alltså få rollen av ett *kunskapscentrum* som är attraktivt att besöka som gästforskare, konferensdeltagare eller student. Här skulle inte bara förekomma forskning och kanske viss undervisning (intensivkurser) som också ger input till aktuella debatter om vetenskapliga och politiska frågor. Flera aktuella internationella mål och överenskommelser kan också översättas till en lokal och regional verklighet. Hit hör FN:s globala hållbarhetsmål 2015-2030, som behöver lokala förmedlare, och FN:s biodiversitetskonvention CBD, som har en egen paragraf om samband mellan biologisk och kulturell mångfald, paragraf 8j. Även FN:s pågående arbete med biologisk mångfald och ekosystemtjänster, biodiversitetspanelen, IPBES, hör hit. I det sammanhanget efterfrågas särskilt forskning om lokal kunskap om naturresursutnyttjande och dess betydelse för hållbar framtid. Här har INSARC en stor outnyttjad potential.

Avslutande diskussion

Vi noterade att de tre strategierna bör uppfattas som stiliserade och renodlade, för att hjälpa tanken. I praktiken kanske de inte skall skiljas så mycket åt. Kanske mest realistiskt är att se dem som en serie successiva och sammanhängande ambitionsnivåer i en strategi som är öppen mot framtiden. Alla alternativen vilar onekligen på den grundläggande framgången för INSARC och dess forskning. Den

har nått ett internationellt rykte. Den är därmed också en tillgång som bör förvaltas. Vi menar att denna ambition alltid kan försvaras. Alternativ 1 tar främst sikte på detta. Alternativ 2 erbjuder en flexibel utvidgning. Att successivt pröva sig fram med en bredare repertoar av utställningar och att lyfta fram den publika sidan av den arkeologiska forskningen är önskvärt och inte orealistiskt. Det skulle också kunna vara ett sätt att med viss mångfald hantera eventuella svackor i den nuvarande forskningsinriktningen.

Alternativ 3 förutsätter att det strategiska arbetet görs betydligt mer centralt i Silvermuseet och kraftigt prioriteras för att de mer utvidgade regionala ambitionerna och samarbetena skall kunna utvecklas och förutsättningarna för att sätta dem i verket prövas. Det är en utmanande uppgift och den kan inte vänta eftersom det är nödvändigt att inleda en övergång till en ny utvecklingsfas medan den befintliga forskningskompetensen finns kvar som en stabiliserande faktor.

Det finns många tilltalande egenskaper med alternativ 3. Just nu är det sannolikt ingen nackdel att finnas i en arktisk, eller subarktisk, region med stora avstånd till större befolkningscentra. Det kan vara en ren konkurrens fördel när de arktiska naturresursfrågorna kommer att få en allt större aktualitet genom klimatförändringarna. Miljön har attraktiva drag och erinrar om det slags lägesfördelar som kunnat utnyttjas i andra miljöer som kombinerat kunskap med besöksnäring och friluftsliv och upplevelser. Här kan det vara lämpligt att söka erfarenheter från andra miljöer i Norden och även internationellt. En särskild potential ligger i att utveckla och utvidga aktiviteter kring traditionell kunskap och naturresursutnyttjande med inriktning på vad som krävs för en hållbar framtid. Ett tvärvetenskapligt kunskapscentrum i Arktis skulle också kunna bli en publikattraktion genom upplevelsemöjligheter knutna till landskapet och det historiska och framtida naturresursutnyttjandet.

Den lokala förankringen är helt avgörande för alla tre strategierna. Den har funnits hittills, men om inte verksamheten ger tydliga mervärden för befolkningen och orten kan man inte räkna med att viljan och lusten består. Inte bara INSARC-personalen blir äldre. Det pågår också en generationsväxling i lokalmiljön i stort som kan ha betydelse för museets förankring och i förlängningen för dess villkor som institution. Den generation som växte upp då Einar Wallquist ännu var i livet är på väg att försvinna och med den kanske också den legitimitet och det stöd som museet fram till nu har haft stor glädje av.

Utvecklingen av INSARC fram till nu har varit fylld av anmärkningsvärda framgångar, men inom ett avgränsat fält. Vilken strategisk väg museet och institutet än väljer att slå in på verkar det ofrånkomligt att det kommer att krävas ännu mer av alliansbyggande och samarbeten i framtiden. Det är också viktigt att betona det inslag av experiment som redan från början funnits i denna forskning. Silvermuseet tillkom genom ett enskilt initiativ och vilade tungt på ett visionärt entreprenörskap som visade sig fungera, särskilt när det kombinerades med en idé om folkbildning och

omsorg om medborgarna och den lokala utvecklingen. INSARC har också varit beroende av initiativkraft och kreativitet hos en liten grupp kunskapsrika individer.

Arjeplog framstår i ljuset av dessa två nyskapelser som en originell och experimentell institutionell miljö. Detta är en viktig tillgång när de regionala frågorna på nytt håller på att komma i fokus med nya förtecken och en pågående omtolkning av begreppet ”resurser”, där allianser och produktiva skärningar mellan tradition, livskvalitet, besöksnäring och institutioner för kultur och kunskap, däribland forskning, visat sig ha en växande potential.